

ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՒՏԵՐ

Փորձած խաղողի աստի՝ շինել:

ՈՂԿՈՅՁՆԵՐՈՒՆ վրայ որչափ որ փտտած հատեր կան՝ փրցու, ու խալ-կինով մը կրակի վրայ դիր, վեց եօթը վայրկեանի չափ եփէ. ետքը մաղի մէջ լեցուր ու ձեռքով կամ փայտէ դգալով ձգմէ որ մաղին ծակերէն անցնի. միայն թէ երբեմն երբեմն մաղին ծակերը փայտի շիւղով մը բաց որ ձգմամբ խաղողիդ հիւթը դիւրաւ անցնի, և միայն խաղողին կուտերն ու կաշին բոլորովին փտտած չըլլալով՝ չկարենան անցնիլ: Ան մաղէ անցած հիւթը նորէն մաղմաղ կրակի վրայ դիր ու եփէ ինչուան որ աղէկ մը թանձրանայ, ու եփելու ատեն երբեմն երբեմն դգալով մը խառնէ:

Աս բանս դիտելու է որ խաղողը չորցած չըլլայ, հապա միայն փտտած կամ թոււմած. և ձերմակ ու սև խաղողը կրնան մէկտեղ խառնուիլ: Ուրիշ ուռիերուն պէս պտուղներ պէտք է խառնել ասոր մէջ. բայց միայն կրնայ դրուիլ գինձ՝ ու լեմոնի կամ նարնջի բարակ կեղև՝ համալու համար: Աս կերպով շինուած ուռիթ թանձր կ'ըլլայ, բայց շատ համով ու անուշ, անանկ որ ուտողը կարծէ թէ մէջը շաքար կամ մեղր դրեր են:

Ընդհանուր վերջ ձերմիցնել:

ՈՒՇԻ ԹԵՐԸ կամ գերձանը սովորաբար մոխիրով կը ձերմըկցընեն. բայց փորձեր են որ եթէ աղէկ մը եփես վուշը ածուխի փոշիով, ու ետքը լուանաս ու չորցընես, շատ աւելի աղէկ կը ձերմըկնայ: Հազար օխայ թել ձերմիցընելու համար քսանը-հինգ տրամ ածուխի փոշի բաւական է:

1 Փէմէլ:

2 Քիշիլ:

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Գիշակեր Բուռններ:

ԳԻՇԱԿԵՐ կ'ըսուին ան թռչունները, որ ուրիշ կենդանիներ կ'որսան ու անոնց մսովը կ'ապրին. իրենց կըտուցովը կը պատուեն զանոնք, երբեմն ալ ճանկով բռնած՝ կը տանին: Սմանք միայն կենդանեաց մարմինները ուտելով կ'ապրին, ոմանք ալ իրենց ուղած կենդանիները բռնելով՝ նախ արիւննին կը ծծեն, ետքը անոնց մարմինը կ'ուտեն: Շատը կան որ խիստ բարձր կը թռչին, բայց աչուրնուն սրուածքը գետնին երեսը քալող կենդանուոյն ինչուան պզտի շարժմունքներն ալ կը տեսնեն. հոտառութիւննին ալ շատ սուր է: Իսկ գիշերայինները այնպիսի աչք մը ունին որ քիչ մը լոյսն ալ բաւական է իրենց համար որսերնին տեսնելու, և ընդհանրապէս շատ լոյսը աչուրնուննեղութիւն կուտայ: Գիշակերներուն շատը մինակութիւն կը սիրեն, ու ինչուան իրենց ընկերներէն ալ հեռու կը կենան: Խիստ քիչը կան որ իրենց բոյնը ծառերու վրայ կը դնեն, հապա ընդհանրապէս չմտենալու ժայռերու ու բարձր աշտարակներու վրայ: Մէկ անգամուն ինչուան չորս հաւկիթ կ'ածեն: Չաղերը՝ ի սկզբան աղուամաղ մը կ'ունենան վրանին, և մօրերնուն բերած կերակուրը իրենք իրենցմէ կ'ուտեն: Լագերը արուններէն աւելի խոշոր են: Չայներնին ընդհանրապէս անախորժ ու սուր է: Երաւ է որ աս գիշակեր թռչունները շատ անգամ մեծամեծ վնասներ կ'ընեն մարդուս, որովհետեւ ուտելու կենդանեաց ու անասնոց վրայ կը յարձըկին ու կը սպաննեն. բայց ոմանք ալ շատ օգտակար են մարդուս, ինչու որ մեռած անասնոց

() Գալիէ Բաղէ 1 :

մարմինները ուտելով՝ օդը կը մաքրեն . ապա թէ ոչ, անոնց փտութիւնն ու դարչահոտութիւնը շատ հիւանդութեանց պատճառ կրնար ըլլալ : Ուր թողունք որ մարդկային բնութե՛ գերազանցութիւնն ու կարողութիւնը ասոնց վրայ ալ կ'երևնայ , որ այսպիսի ահաւոր և գիշատիչ թռչունները ոչ միայն ողջ ողջ կը բռնէ , այլ նաեւ ինչուան իր կամացը կը հնազանդեցնէ և ուղածին պէս կը ծառայեցնէ՝ սրսի գործածելով զիրենք :

() Ճակեր բաղէն , որ կտուցին համար անգղի տեսակ՝ սրունքին բարձրութեանը համար ալ կուռնկի տե-

սակ կը սեպուի , ճիշդ քննութիւններով իմացուեցաւ որ գիշատիչ թռչուններու տեսակ է : Գլուխ խաբէյուսոյ ըսուած երկրին մօտերը կը բնակի , ու անդադար օձերու հետ կը կռուրտի : **1 ք Վայլեան**՝ անունով հռչակաւոր ճանապարհորդը , որ Միւրիկէի առաջին բնական պատմութիւնը գրողն է , շատ անգամաւերով տեսնելով աս բաղէին օձի հետ կռուիլը՝ այսպէս կը ստորագրէ . « Բաղէն օձը տեսնելուն պէս՝ կը մօտենայ անոր , մէկ թւը կը բանայ ու վահանի պէս անով մարմինն ու սրունքները կը պաշտպանէ . մէկալ թւովը կը պատ-

1 1^ա . Falco serpentarius. 1^ա . Segretario. Գլ . Le Messager *quod* le Secrétaire reptilivore.

1 Գլ . Le Vaillant.

բաստուի թշնամւոյն գլուխը ծեծելու : () Եւ կը սկսի շքեղ, կուրծքը դէպ'ի վեր կը տնկէ, ու բաղէին դէմ կը յարձրիկ որ խածնէ զինքն ու թունաւորէ . բայց օձին բոլոր աս պատրաստութիւնները սովորաբար փուճ'ի ելլեն . վասն զի բաղէն ամէն կերպով զինքը պաշտպանելով, ասդին անդին դառնալով ու ցատքըտելով՝ միշտ բացած թւին փետուրները դէպ'ի օձին բերանը դարձուցած կը կռուի . օձը կը խածնէ փետուրներն ու թոյնը անոնց վրայ կը թափէ, բայց անօգուտ . բաղէն անդադար փետուրներովը կը զարնէ կը վիրաւորէ իր թըշնամին, ինչուան որ անիկայ կիսամեռ կ'իյնայ . բաղէն կտուցովը կը բռնէ գլխէն ու գանկը կը ջախջախէ կամ կը ծակէ : () Եւ որ մեծ չըլլայ օձը, ամբողջ կը կլլէ . իսկ թէ որ մեծերէն է, կտոր կտոր կ'ընէ ու անանկ կ'ուտէ : () Եւ այլեան աս բաղէներէն մէկը սպաննելով՝ ստամոքին մէջ գտեր է 21 հատ մանր կրիայ, 11 մողէս ու իրեք օձ՝ միջակ մեծութեամբ . աս սողուններուն գանկերը բոլոր մէկգիւն մէկալը ծակած են եղեր . իսկ խածիքին՝ մէջ գտեր է սագի հաւկը՝ թի մեծութեամբ . գնտակ մը որ օձերու ու մողէսներու ոսկորներ են եղեր . անշուշտ աս նիւթերը բաղէն մարտէլ չկրնալով՝ ստամոքսէն դուրս կը ձգէ : Բայց բարձր թռուիւրու կամ ցած ծառերու վրայ կը դնէ՝ խիտ տերեւներու մէջ, ու ներսի դին խտտերով ու փետուրներով կը պատէ : Եւ մէն մէկ թռչուն երկու իրեք հաւկի թ'ի կ'ածէ՝ հասարակ սագի հաւկը թի մեծութեամբ, բայց աւելի երկայնաձև ճերմակ ու տեղ տեղ կարմիր բծերով : Չադերը երկար առեն տկար կը մնան . առջի բերան ծնկուըներնուն վրայ կը քալեն ինչուան չորս հինկ ամիս . ուստի ինչուան այսչափ

ատեն մայրերնին կր կերակրէ զիւրենք:

Ինչպե՞ս սովորաբար լուռ կը կենայ, ու քիչ անդամ տուր ու անախորժ ձայն մը կը հանէ՝ արծիւի ձայնին նման. երբեմն ալ ասդիս անդին վազելու աւտեն, կամ երբոր մէկը իրեն մօտենայ դուրտի պէս կը կռկուայ։ Պզտիկն որ բռնես, կրնայ ինչուան այնչափ ընտանենալ որ հաւերու հետ ալ խաղաղու թեամբ կը կենայ. երբեմն ալ թէ որ երկու հաւ սկսին կռուիլ՝ մէջերնին կը մտնէ, կը բաժնէ իրարմէ ու կը հանդարտեցընէ. բայց թէ որ կերակուրը մոռցուի, նախ կը սկսի վառեակները ողջ ողջ ուտել. թէ որ անոնցմով չկշտանայ, կը սկսի անոնց մայրերն ալ ուտել։ Ի՞նչ բաղէին բարձրութիւնը՝ գլուխը շիտակ դէպ ՚ի վեր բռնած ատենը իրեք ոտք ու երկու իրեք բթաչափ է. իսկ բոլոր մարմնոյն երկայնուածիւնը քիչ մը աւելի երկայն է. ասոր գրեթէ կէսը թւերուն երկայնութիւնն է. սրունքը մէկ ոտքէն աւելի բարձր է, և մարմինը հասարակ հնդկահաւի մը մարմնոյն չափ է։

§ 56 乙 10 ト 4

ԳՈՇԱՐՈՎ առաջի ձեռքդ եմ կոչեած,
Հասոնքը Զանան թողուն անբաց,
Ես ու անունս եմք նոյն մարմին.
Քան զայս գրեար թի՛նչ կայ գիտին:

ՅՈՒՆԻՍԿՈՒՄԻ ՀԱՆՆԵԼՈՒԿՆ ԷՐ ԽՂՃՄՏԱՆՔ՝